



NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Szczecinie

LSZ .410.019.01.2018

P/18/111

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Szczecinie

ul. Jacka Odrowąża 1, 71-420 Szczecin

T +48 91 831 39 00, F +48 91 831 39 66

lsz@nik.gov.pl

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli	P/18/111 – Bezpieczeństwo przeciwpożarowe lasów państwowych.
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Szczecinie.
Kontroler	Leszek Smykowski, specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LSZ/137/2018 z dnia 21.08.2018 r. (dowód: akta kontroli str. 1-2)
Jednostka kontrolowana	Nadleśnictwo Kliniska, Pucko 1, 72-123 Kliniska ¹ .
Kierownik jednostki kontrolowanej	Piotr Kmet – Nadleśniczy Nadleśnictwa Kliniska ² . (dowód: akta kontroli str. 3)

II. Ocena kontrolowanej działalności³

Ocena ogólna

Zabezpieczenie przeciwpożarowe lasów Nadleśnictwa w latach 2016–2018⁴ było prawidłowe i umożliwiało skuteczne zapobieganie pożarom.

Nadleśnictwo posiadało uzgodniony z Zachodniopomorskim Komendantem Wojewódzkim Państwowej Straży Pożarnej w Szczecinie⁵ *Plan Urządzenia Lasu* w zakresie zabezpieczenia przeciwpożarowego lasów zakwalifikowanych do I kategorii zagrożenia pożarowego oraz dokument *Sposoby postępowania na wypadek powstania pożaru, klęski żywiołowej lub innego miejscowego zagrożenia dla obszarów leśnych*. Utworzyło system stałej obserwacji lasów z wykorzystaniem patroli naziemnych i wież obserwacyjnych. Posiadało w pełni wyposażoną bazę sprzętu do gaszenia pożarów, punkt alarmowo-dyspozycyjny oraz odpowiednią sieć dojazdów pożarowych i punktów czerpania wody. Nadleśnictwo należycie utrzymywało pasy przeciwpożarowe, z wyjątkiem odcinka pasa typu D⁶ i wykorzystywało naturalne przeszkody zapobiegające rozprzestrzenianiu się ognia. Właściwie informowało i ostrzegało społeczeństwo o istniejących zagrożeniach oraz prowadziło edukację leśną dotyczącą zasad bezpiecznego korzystania z lasu.

Nadleśnictwo prawidłowo planowało i wydatkowało środki finansowe na realizację zadań z zakresu zabezpieczenia przeciwpożarowego lasów. Postępowanie o udzielenie zamówienia publicznego dotyczące budowy wewnętrznej drogi pożarowej przeprowadzono zgodnie z przepisami, osiągając zamierzone efekty rzeczowe.

Stwierdzone nieprawidłowości dotyczyły m.in. nieoznakowania dwóch miejsc na skrzyżowaniu dróg z dojazdami pożarowymi wbrew wymogom określonym w *Instrukcji*

¹ Dalej: Nadleśnictwo.

² Pełniący funkcję od 22 marca 2014 r.

³ Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna. Jeżeli sformułowanie oceny ogólnej według proponowanej skali byłoby nadmiernie utrudnione, albo taka ocena nie dawałaby prawdziwego obrazu funkcjonowania kontrolowanej jednostki w zakresie objętym kontrolą, stosuje się ocenę opisową, bądź uzupełnia ocenę ogólną o dodatkowe objaśnienie.

⁴ Okres objęty kontrolą: lata 2016-2018 (do czasu zakończenia czynności kontrolnych) oraz okres wcześniejszy w zakresie zdarzeń i danych niezbędnych do dokonania ocen.

⁵ Dalej: Komendant Wojewódzki PSP.

⁶ Pas przeciwpożarowy typu D wzdłuż drogi pożarowej nr 8 w oddziale 319 nie był przeorany, a w oddziale 320 wzdłuż uprawy leśnej brak było brzozy przeciwpożarowej o szerokości 3 m.

ochrony przeciwpożarowej lasu⁷ oraz nieuzgadniania dokumentu *Sposoby postępowania na wypadek powstania pożaru* z jedną z czterech właściwych terenowo Komend Powiatowych Państwowej Straży Pożarnej⁸. W trakcie kontroli NIK wszczęto procedurę uzgadniania z właściwymi organami miejsc umieszczenia tablic informacyjnych i ostrzegawczych dotyczących zabezpieczenia przeciwpożarowego wzdłuż drogi ekspresowej nr S3 oraz drogi wojewódzkiej nr 142.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

1. Planowanie i realizacja przedsięwzięć w zakresie zabezpieczenia przeciwpożarowego lasów.

Opis stanu
faktycznego

1.1. Nadleśnictwo działało na terenie jedenastu gmin⁹ w jednym obrębie leśnym, podzielonym na 13 leśnictw¹⁰. Według stanu na 30 czerwca 2018 r. powierzchnia Nadleśnictwa wynosiła 23 874,3 ha, w tym 23 098 ha stanowiła powierzchnia lasów będących własnością Skarbu Państwa w zarządzie Nadleśnictwa. Lasy gospodarcze zajmowały powierzchnię 5 772,8 ha (25% powierzchni lasów pozostających w zarządzie Nadleśnictwa) oraz lasy ochronne¹¹ o powierzchni 3 410,9 ha (14,8%). W latach 2017-2018 Nadleśnictwo nadzorowało również lasy o powierzchni 55,7 ha właścicieli prywatnych. Wskaźnik lesistości terenu w okresie objętym kontrolą wynosił 33,4%, natomiast udział powierzchni drzewostanów na siedliskach borowych (16 799,2 ha) tj. 72,7%. Powierzchnia drzewostanów w I i II klasie wieku wynosiła 5 570,5 ha, co stanowiło 24,1% ogólnej powierzchni lasów w nadzorze Nadleśnictwa.

Zgodnie z *Planem urządzenia lasu* obowiązującym od 1 stycznia 2008 r. do 31 grudnia 2017 r. oraz *Planem urządzenia lasu* obowiązującym od 1 stycznia 2018 r. do 31 grudnia 2027 r., na terenie Nadleśnictwa wprowadzono I kategorię zagrożenia pożarowego, o której mowa w § 2 ust. 1 rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 22 marca 2006 r. w sprawie szczegółowych zasad zabezpieczenia przeciwpożarowego lasów¹². Obszar lasów państwowych Nadleśnictwa objęty był działaniem czterech komend powiatowych Państwowej Straży Pożarnej¹³: 12 520,9 ha (54,21%) KP PSP w Goleniowie; 9 939,9 ha (43,03%) KP PSP w Stargardzie; 611,3 ha (2,65%) KP PSP w Szczecinie; 25,9 ha (0,11%) KP PSP w Gryfinie, a obszar lasów niepaństwowych działaniem: KP PSP w Pyrzycach.

Informacje o pożarach w lasach gromadzone były w ewidencji prowadzonej z wykorzystaniem Systemu Informatycznego Lasów Państwowych¹⁴, która zawierała m.in.: datę pożaru, godzinę zgłoszenia oraz godzinę rozpoczęcia akcji gaśniczej; stopień zagrożenia pożarowego oraz współrzędne geograficzne i adres leśny miejsca powstania pożaru; charakterystykę pożaru i jego przyczynę (wybieraną z listy zamieszczonej w SILP); informacje o składzie gatunkowym oraz wieku i zadrzewieniu terenu objętego pożarem; udziale jednostek PSP w akcji gaśniczej; osobie sporządzającej i zatwierdzającej arkusz ewidencyjny pożaru.

W latach 2016–2018 na terenie Nadleśnictwa miało miejsce 48 pożarów, z tego 21 w 2016 r., sześć w 2017 r. i 21 w I półroczu 2018 r., które objęły obszar o łącznej

⁷ Wprowadzona zarządzeniem nr 54 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 21 listopada 2011 r. i obowiązuje w jednostkach organizacyjnych Lasów Państwowych od 1 stycznia 2012 r. Dalej zwana: *Instrukcja ppoż. lasu*.

⁸ Dalej: KP PSP.

⁹ Miasta: Szczecin, Stargard, Goleniów, Gminy: Goleniów, Maszewo, Stare Czarnowo, Kobylanka, Stara Dąbrowa, Stargard, Pyrzyce, Warnice.

¹⁰ Jankowo, Zabrodzie, Rurzyca, Pucko, Strumiany, Załom, Poczernin, Sowno, Wielgowo, Cisewo, Niedźwiedź, Morawsko, Bącznik.

¹¹ Lasy wodochronne, lasy stanowiące cenne fragmenty rodzimej przyrody, lasy stanowiące ostoje zwierząt podlegających ochronie gatunkowej, lasy stanowiące drzewostany nasienne wyłączone z użytkowania rębego.

¹² Dz. U. Nr 58, poz. 405 ze zm., zwane dalej: rozporządzenie o zabezpieczeniu ppoż. lasów.

¹³ Dalej: PSP.

¹⁴ Dalej: SILP.

powierzchni 4,21 ha. W przypadku 42 pożarów nie określono przyczyny, w czterech pożar był wynikiem podpalenia, w jednym - wypadku drogowego i w jednym - awarii linii energetycznej.

(dowód: akta kontroli str. 4-12, 42-45, 60-63, 79-103)

Nadleśniczy wyjaśnił: *Mimo stałego zgłaszania powyższych zagrożeń do właściwych służb mundurowych, w większości przypadków nie ma możliwości ustalenia właściwej przyczyny, przede wszystkim z uwagi na brak jednoznacznych dowodów w sprawie. (...) Wszystkie pożary w Nadleśnictwie Kliniska (...) w powyższym okresie, zostały sklasyfikowane, jako pożary pokrywy gleb (...) Z uwagi na bardzo szybkie reagowanie dyspozytorów Punktu Alarmowo – Dyspozycyjnego, w ww. okresie miały miejsce głównie pożary ugaszone w zarodku (do 0,05 ha) bądź małe (od 0,06 ha do 1 ha). Nie został również zanotowany przypadek przerzutu ognia z najniższych warstw lasu na wierzchołki drzewostanu (...).*

(dowód: akta kontroli str. 79-103)

1.2. W Nadleśnictwie – według stanu na 30 czerwca 2018 r. – pracowało 67 osób. Każdy z pracowników miał obowiązek przestrzegania przepisów i uczestniczenia w działaniach z zakresu ochrony przeciwpożarowej lasów według zapisów w regulaminie pracy Nadleśnictwa oraz trzech obowiązujących w tym czasie zarządzeń Nadleśniczego w sprawie wprowadzenia akcji bezpośredniej w ochronie przeciwpożarowej lasu przed pożarami.

W latach 2016-2018 bezpośrednio za zabezpieczenie terenów leśnych przed wystąpieniem pożaru odpowiedzialne były trzy osoby. Zakresy obowiązków tych pracowników zajmujących się ochroną przeciwpożarową w Nadleśnictwie obejmowały również wykonanie innych zadań: użytkowania lasu, ochrony lasu, zrywki drewna, przygotowania postępowań przetargowych i realizacji usług leśnych. Kwalifikacje tych trzech osób były zgodne z art. 4 ust. 2b ustawy z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej¹⁵.

(dowód: akta kontroli str. 4-6, 79-103, 104-123, 124-130, 177-182, 225-230)

1.3. Nadleśnictwo posiadało *Plan Urzędnienia Lasu* obowiązujący w okresie od 1 stycznia 2008 r. do 31 grudnia 2017 r. oraz w okresie od 1 stycznia 2018 r. do 31 grudnia 2027 r., które w części dotyczącej zabezpieczenia przeciwpożarowego lasów zawierały wszystkie elementy określone w art. 18 ust. 1 i 4 ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach¹⁶ i był uzgodniony z Komendantem Wojewódzkim PSP, stosownie do wymogu § 39 ust. 2 pkt 6 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 7 czerwca 2010 r. w sprawie ochrony przeciwpożarowej budynków, innych obiektów budowlanych i terenów¹⁷. W ww. planach przedstawiono m.in. charakterystykę czynników wpływających na zagrożenie pożarowe oraz charakterystykę lasów Nadleśnictwa z uwzględnieniem najbardziej zagrożonych pożarowo obszarów (m.in. lasy na terenie leśnictw Załom, Wielgowo i Janowo) oraz obiektów (m.in. sąsiedztwo miast i osad wiejskich, użytków rolnych i nieużytków, parkingów, miejsc postoju pojazdów, terenów wypoczynkowych, linii kolejowych i energetycznych). W planach tych podano ponadto: opis systemu obserwacyjno-alarmowego, pasów przeciwpożarowych; wykaz sprzętu przeciwpożarowego, łączności radiowej i telefonicznej; punktów czerpania wody i dojazdów pożarowych

¹⁵ Dz. U. z 2018 r. poz. 620 ze zm., dalej: ustawa o ochronie przeciwpożarowej. Dwie osoby zajmujące się bezpośrednio ochroną przeciwpożarową w latach 2016 - 2017 posiadały wykształcenie wyższe oraz uprawnienia inspektora ochrony przeciwpożarowej (z okresem ważności 5 lat). Osoba, która przejęła obowiązki z zakresu ochrony przeciwpożarowej w październiku 2017 r., ukończyła Szkołę Główną Służby Pożarniczej w Warszawie z tytułem inżyniera, na kierunku inżynieria bezpieczeństwa pożarowego, co daje bezterminową możliwość prowadzenia zagadnień związanych z ochroną przeciwpożarową.

¹⁶ Dz. U. z 2017 r. poz. 788, ze zm.

¹⁷ Dz. U. Nr 109, poz. 719, dalej: rozporządzenie MSWiA.

oraz opis zaplanowanych działań profilaktycznych z zakresu ochrony przeciwpożarowej.

(dowód: akta kontroli str. 43-59, 60-78, 79-103)

W sprawie planowanych przedsięwzięć dotyczących zabezpieczenia lasów, Nadleśniczy wyjaśnił: Nadleśnictwo, w okresie objętym kontrolą, uczestniczyło w projekcie (...) realizowanym w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020, pn.: „Kompleksowy projekt adaptacji lasów i leśnictwa do zmian klimatu – zapobieganie, przeciwdziałanie oraz ograniczanie skutków zagrożeń związanych z pożarami lasów”. Głównym celem powyższego Projektu jest przede wszystkim poprawa sprawności systemu wczesnego ostrzegania, prognozowania oraz szybkiego reagowania w przypadku wystąpienia zagrożeń związanych z pożarami lasów. (...) przewidziana została realizacja zadań inwestycyjnych, polegających na: wybudowaniu dostrzegalni przeciwpożarowej, budowie wieży stalowej o konstrukcji kratownicowej oraz dostarczeniu sprzętu do monitoringu obszarów leśnych w postaci dwóch kamer wraz z oprzyrządowaniem (...) w miejscach obecnie istniejących masztów, służących obserwacji terenów leśnych podczas trwania sezonu pożarowego. W roku 2017 udało się przeprowadzić procedurę przetargową na opracowanie dokumentacji projektowej (...) W przypadku ogłoszonego postępowania na „Opracowanie koncepcji wstępnej, dokumentacji projektowej oraz budowy wieży stalowej o konstrukcji kratownicowej (...)”, żaden wykonawca nie przystąpił do przetargu. Tym samym postępowanie zostało przeprowadzone ponownie i Nadleśnictwo jest w trakcie oczekiwania na otwarcie ofert. Dla zadania „Dostawa i montaż sprzętu do lokalizacji pożarów (...) Nadleśnictwo po opublikowanym kolejnym ogłoszeniu przetargowym, oczekuje otwarcia ofert. Nadleśnictwo bierze udział ponadto w pilotażowym projekcie rozwojowym lasów państwowych pn.: „Rozwój łączności w Lasach Państwowych – modernizacja sieci radiokomunikacji lądowej”. Budowa nowoczesnego systemu łączności pozwoli na poprawę skutecznej komunikacji w kompleksach leśnych podczas akcji ratowniczo-gaśniczych oraz umożliwi realizację łączności ze służbami biorącymi udział w działaniach. (...) realizacja powyższego projektu została przesunięta na rok 2019. W celu poprawy bezpieczeństwa pożarowego lasów, Nadleśnictwo zaplanowało na rok 2018 wybudowanie nowej meteorologicznej stacji pomiarowej (...) Przedmiotowe zadanie jest obecnie w trakcie realizacji. W planie nakładów (...) znajdują się dwie inwestycje (...) Pierwszym z zadań jest przebudowa punktu czerpania wody na strategiczny w leśnictwie Strumiany, natomiast drugim, budowa wielofunkcyjnego punktu czerpania wody w leśnictwie Sowno. (...)

(dowód: akta kontroli str. 79-103)

1.4. W okresie objętym kontrolą Nadleśnictwo, zgodnie z przepisem art. 4 ust. 1 pkt 7 ustawy o ochronie przeciwpożarowej, corocznie opracowywało dokument pn. *Sposoby postępowania na wypadek powstania pożaru, klęski żywiołowej lub innego miejscowego zagrożenia dla obszarów leśnych*. Analiza ww. trzech dokumentów dotyczących lat 2016–2018 wykazała, że zostały one uzgodnione z trzema powiatowymi komendantami PSP¹⁸ do 15 marca każdego roku, tj. w terminie wynikającym z pkt 4.11.4 *Instrukcji ppoż. lasu*. Dokumenty te zawierały m.in. informacje ogólne o Nadleśnictwie, charakterystykę terenów leśnych, dane organizacyjno-techniczne i materiały kartograficzne, tj. elementy określone w załączniku nr 5 do *Instrukcji ppoż. lasu*. Ww. dokumentów nie uzgadniano z Komendantem Powiatowym PSP w Gryfinie.

(dowód: akta kontroli str. 79-103, 124-176, 177-224, 225-273, 573-585)

¹⁸ Komendantem Miejskim PSP w Szczecinie oraz Komendantami Powiatowymi PSP w Goleniowie i Stargardzie.

1.5. Na terenie Nadleśnictwa utworzono dwa punkty obserwacyjne¹⁹, w postaci wież wyposażonych w kamery przemysłowe, z których obraz przekazywany był bezpośrednio do punktu alarmowo-dyspozycyjnego, znajdującego się w siedzibie Nadleśnictwa (szerzej wyposażenie punktu opisane zostało w pkt 1.6. wystąpienia pokontrolnego). Zasięg kamer obejmował cały obszar Nadleśnictwa²⁰. Przebieg obserwacji wraz z prognozą zagrożenia pożarowego odnotowywano codziennie (w okresie zagrożenia pożarowego, tj. od 1 kwietnia do 31 października) w dzienniku pracy obserwatora. W przypadku wykrycia pożaru dodatkowo sporządzano meldunek wstępny m.in. zawierający datę i godzinę powstania i zgłoszenia pożaru, jego lokalizację, powierzchnię i przypuszczalną przyczynę oraz jednostki biorące udział w gaszeniu pożaru. Obserwację lasów prowadziły naziemne patrole przeciwpożarowe wyposażone w środek transportu, radiotelefon i podręczny sprzęt do gaszenia pożarów w zarodku. Wyniki obserwacji patroli odnotowywano w dzienniku obserwatora i w kartach pojazdu patrolowo-gaśniczego Nadleśnictwa. Obserwację lasów – w miarę potrzeb – prowadziły patrole lotnicze organizowane przez Regionalną Dyрекcję Lasów Państwowych w Szczecinie²¹. W Nadleśnictwie nie prowadzono książki pracy naziemnego patrolu przeciwpożarowego, o której mowa w *Instrukcji ppoż. lasu*. Zapisy w dzienniku obserwatora i karcie pojazdu patrolowo-gaśniczego zawierały wszystkie dane wymagane we wzorze ww. książki określonym w załączniku nr 9 *Instrukcji ppoż. lasu*.

(dowód: akta kontroli str. 43-59, 60-78, 79-103, 124-176, 177-224, 225-273)

Nadleśniczy wyjaśnił: *Ponadto nadleśniczy, zastępca nadleśniczego, leśniczowie, podleśniczowie, inżynierowie nadzoru oraz pracownicy działu gospodarki leśnej dokonują ciągłej lustracji terenu, wykonując codzienne obowiązki związane z prowadzoną gospodarką leśną. Okresowo prowadzone są również patrole interwencyjne, organizowane we współpracy ze Strażą Leśną. Ponadto każdy pracownik ma obowiązek zwracać uwagę na niepokojące zdarzenia, przebywających ludzi w lesie i ewentualne zagrożenia zgłaszać do właściwych służ, w tym do punktu alarmowo-dyspozycyjnego.*

(dowód: akta kontroli str. 79-103)

Oględziny stanowiska obserwatora w punkcie alarmowo-dyspozycyjnym wykazały, że spełniało ono warunki określone w pkt 4.2.8 *Instrukcji ppoż. lasu*. Stanowisko to usytuowano w wydzielonym pomieszczeniu Nadleśnictwa oraz wyposażono m.in. w dwa monitory telewizji użytkowej wraz z urządzeniem sterującym, środki łączności (telefon i radiotelefon), zegarek, instrukcję obsługi urządzeń telewizyjnych. Ponadto w pomieszczeniu znajdowały się instrukcja obserwatora oraz dziennik pracy, które sporządzone były zgodnie z wzorami, stanowiącymi odpowiednio załącznik nr 7 i 8 do *Instrukcji ppoż. lasu*.

(dowód: akta kontroli str. 274-309)

1.6. Zgodnie z regulacjami określonymi w pkt 4.4.1 lit c) *Instrukcji ppoż. lasu*, w Nadleśnictwie funkcjonował punkt alarmowo-dyspozycyjny, w którym dyżury dyspozytora pełniły osoby przeszkolone z zakresu jego działania.

Oględziny pomieszczenia punktu alarmowo-dyspozycyjnego wykazały, że wyposażono je zgodnie z postanowieniami pkt 4.4.5.2 *Instrukcji ppoż. lasu*, tj. m.in. w telefon przewodowy i komórkowy, radiotelefon, mapę topograficzną terenu Nadleśnictwa w skali 1:50.000 z siatką koordynatów lotniczych, wykazy kryptonomów,

¹⁹ Wieża wolnostojąca o konstrukcji kratowej zlokalizowana na terenie leśnictwa Załom, w oddziale 326, przy budynku biurowym Nadleśnictwa, w miejscowości Pucko. Maszt stalowy o konstrukcji rurowej znajdował się w leśnictwie Cisewo, w oddziale 767, w miejscowości Reptowo, w pobliżu siedziby leśnictwa Cisewo.

²⁰ Punkty obserwacyjne rozmieszczone w powyższy sposób, obejmujące swoim zasięgiem wszystkie obszary leśne w obrębie całego Nadleśnictwa oraz część kompleksów sąsiednich jednostek LP.

²¹ Dalej: RDLP.

numerów telefonów i adresów e-mail osób funkcyjnych i jednostek nadrzędnych, instrukcję pracy dyspozytora i dziennik pracy, komputer pracujący w sieci Nadleśnictwa z dostępem do Internetu i drukarki, odpowiednie oprogramowanie komputera.

(dowód: akta kontroli str. 79-103, 310-316)

1.7. Nadleśnictwo w okresie objętym kontrolą posiadało urządzenia łączności radiowej, tj. radiotelefon bazowy o odpowiedniej mocy, zlokalizowany w punkcie alarmowo-dyspozycyjnym, dwa radiotelefony samochodowe (w samochodzie patrolowo-gaśniczym i średnim samochodzie gaśniczym) oraz dziewięć radiotelefonów przenośnych (będących na wyposażeniu poszczególnych pracowników Nadleśnictwa), stosownie do wymogu pkt 4.5.2. *Instrukcji ppoż. lasu*. Ponadto każdy pracownik Nadleśnictwa posiadał telefon komórkowy oraz udostępnione telefony stacjonarne. Nadleśnictwo nie miało możliwości korzystania z radiowej sieci współdziałania służb Ministerstwa Spraw Wewnętrznych B112. Podstawowym sprzętem łączności używanym podczas akcji gaśniczych były radiotelefony samochodowe i nasobne oraz radiotelefon bazowy w punkcie alarmowo-dyspozycyjnym.

(dowód: akta kontroli str. 79-103, 317-324)

1.8. Przy siedzibie Nadleśnictwa – zgodnie z wymogami § 11 ust. 1 i 2 *rozporządzenia o zabezpieczeniu ppoż. lasów* oraz pkt 4.7.9. *Instrukcji ppoż. lasu* – zorganizowano i odpowiednio wyposażono bazę sprzętu do gaszenia pożarów. Znajdowało się w niej m.in. 10 hydronetek plecakowych, 75 szpadli i łopat, 34 tłumice, środki łączności, agregat prądotwórczy, dwie pilarki spalinowe na wysięgu, tablice, środek pianotwórczy i zwilżacze, średni samochód gaśniczy o zbiorniku 3 000 litrów oraz samochód patrolowo-gaśniczy o zbiorniku 400 litrów. Nadleśnictwo utrzymywało również w ciągłej gotowości dwa ciągniki z pługami do mineralizacji pasów i oborywania gleby²², na podstawie umowy z firmą zewnętrzną.

(dowód: akta kontroli str. 79-103, 317-324)

Nadleśniczy wyjaśnił, że zorganizowano jedną główną bazę sprzętu, ponieważ (...) *przedmiotowa jednostka lasów państwowych jest jedno obrębowa i mimo dużej ilości kompleksów leśnych, charakteryzuje się zwartymi lasami.*

(dowód: akta kontroli str. 79-103)

1.9. Rozmieszczenie sprzętu przeciwpożarowego Nadleśnictwa było określane w corocznie sporządzanych dokumentach: *Sposoby postępowania na wypadek powstania pożaru, klęski żywiołowej lub innego miejscowego zagrożenia obszarów leśnych*. W okresie objętym kontrolą każdy z tych dokumentów został uzgodniony z trzema właściwymi miejscowo komendantami PSP, przy czym – w myśl pkt 4.7.7 *Instrukcji ppoż. lasu* – w pierwszej kolejności z KP PSP w Goleniowie – właściwym terenowo, według siedziby biura Nadleśnictwa. Ww. dokumentów nie uzgadniano z KP PSP w Gryfinie.

(dowód: akta kontroli str. 79-103, 124-176, 177-224, 225-273, 573-585)

1.10. Nadleśniczy wyjaśnił: *Podczas prowadzonych akcji gaśniczych przez siły i środki własne Nadleśnictwa, największy udział zaewidencjonowano przede wszystkim samochodu patrolowo-gaśniczego oraz średniego samochodu gaśniczego wraz z całym osprzętem, tj. zbiornikami na wodę, z węzami pożarniczymi, motopompą pływającą, tłumicami, szpadlami, hydronetkami plecakowymi, środkiem pianotwórczym, podawanym za pomocą systemu podawania piany. (...) korzystano z usług ciągników, przeznaczonych do oborywania terenu wokół pożarzyska. Wielokrotnie niezbędną okazywała się pilarka spalinowa, która pozwoliła na usunięcie*

²² Na podstawie umowy z firmą zewnętrzną. Ciągniki wraz z pługami umiejscowione były poza bazą przeciwpożarową, tj. u właściciela, mieszkającego w zasięgu administracyjnym Nadleśnictwa.

zbędnych gałęzi, blokujących dojazd do miejsca zdarzenia. Zgodnie z zawartą przez RDLP w Szczecinie umową, stały udział w akcjach miały również samoloty gaśnicze, które dokonywały (w zależności od potrzeb) zrzutów wody. Nieodłącznym elementem sprawnego przeprowadzenia akcji ugaszenia pożaru, był udział jednostek OSP oraz PSP, które wspomagały siły i środki własne Nadleśnictwa swoim wyspecjalizowanym sprzętem.(...) Wszystkie ww. elementy były jak najbardziej odpowiednie i adekwatne do wykonywanych działań.

(dowód: akta kontroli str. 79-103)

1.11. Na terenie Nadleśnictwa zorganizowano i utrzymywano w 2016 r. 14 punktów czerpania wody do celów przeciwpożarowych, a w okresie 2017-2018 liczba zbiorników wzrosła do 16 (w tym trzech obcych punktach czerpania wody). Sieć punktów czerpania wody do celów przeciwpożarowych spełniała wymogi określone w § 39 ust. 4 pkt 1 rozporządzenia w sprawie ochrony przeciwpożarowej, tj. zbiorniki były położone w odległości nieprzekraczającej 3 km.

(dowód: akta kontroli str. 4-6, 325-340)

Nadleśniczy wyjaśnił, że: Część Nadleśnictwa, niebędąca w zasięgu oznakowanych własnych punktów czerpania wody, chroniona jest z szeroko rozwiniętej sieci hydrantowej (22) o prędkości przepływu, co najmniej 10 l/s, znajdującej się w pobliskich miejscowościach. Z uwagi na lokalizację Nadleśnictwa pomiędzy trzema dużymi aglomeracjami miejskimi, hydranty rozmieszczone są bardzo gęsto i posiadają wymaganą przepisaną wydajność.

(dowód: akta kontroli str. 325-340)

Oględziny sześciu punktów czerpania wody²³ wykazały, że spełniały one wymogi § 39 ust. 2 pkt 2 i 4 rozporządzenia w sprawie ochrony przeciwpożarowej oraz posiadały m.in. prawidłowe oznaczenie, możliwość czerpania wody z głębokości nie większej niż 4 m (licząc między lustrem wody, a poziomem stanowiska czerpania wody), plac manewrowy o wymiarach 20 m x 20 m lub możliwość przejazdu, oznakowanie dróg dojazdowych, tj. elementy określone w pkt 4.8.3, 4.8.6 i 4.8.9 *Instrukcji ppoż. lasu*.

(dowód: akta kontroli str. 341-426)

1.12. Na terenie Nadleśnictwa do celów przeciwpożarowych zlokalizowane były 54 dojazdy pożarowe w 2016 r. i w 2017 r. o łącznej długości 195,7 km, a w 2018 r. (I półrocze) 53 – o łącznej długości 175,3 km. W latach 2016–2018 dokończono przebudowę jednego dojazdu nr 18 w Leśnictwie Bącznik. Według stanu na 30.06.2018 r. trzy dojazdy po dokonanej modernizacji (8,8% wszystkich dojazdów) o łącznej długości 15,48 km spełniały wymogi²⁴ określone w § 7 ust. 2 *rozporządzenia o zabezpieczeniu przeciwpożarowych lasów*. Pozostałych 50 dojazdów spełniało wymogi określone w § 7 ust. 1 ww. rozporządzenia tj. były one oznakowane i przejezdne.

(dowód: akta kontroli str. 4-6, 325-340)

Oględziny ośmiu dojazdów pożarowych²⁵ wykazały, że były one przejezdne i prawidłowo oznakowane, stosownie do wymogów określonych w pkt 4.6.14. lit. a) *Instrukcji ppoż. lasu*, z wyjątkiem 14 miejsc. W 12 miejscach, wbrew zaleceniom pkt 4.6.14. *Instrukcji ppoż. lasu*, nie zastosowano oznakowania słupkami krawężdowymi

²³ W dokumencie *Sposoby postępowania na wypadek powstania pożaru, klęski żywiołowej lub innego miejscowego zagrożenia obszarów leśnych* punkty te oznaczono numerami: 1, 2, 3, 7, 10 oraz obcy punkt czerpania wody na terenie usytuowanej w Goleniowskim Parku Przemysłowym.

²⁴ Nawierzchnia gruntowa lub utwardzona o nośności co najmniej 10 ton i nacisku osi 5 ton; promienie zewnętrzne łuków o długości, co najmniej 11 m; odstęp pomiędzy koronami drzew o szerokości co najmniej 6 m, zachowany do wysokości 4 m od nawierzchni jezdni; jezdnię o szerokości co najmniej 3 m; mijanki o szerokości co najmniej 3 m i długości 23 m.

²⁵ W dokumencie *Sposoby postępowania na wypadek powstania pożaru, klęski żywiołowej lub innego miejscowego zagrożenia obszarów leśnych* dojazdy te oznaczono numerami: 1, 4, 5, 9, 18, 25, 26, 27.

U-2 skrzyżowań dróg pożarowych z drogami publicznymi, a w dwóch przypadkach nie oznakowano dojazdów pożarowych.

(dowód: akta kontroli str. 427-514, 1139-1141)

Nadleśniczy wyjaśnił: (...) Nadleśnictwo Kliniska, zgodnie z zapisami Instrukcji ochrony przeciwpożarowej lasu, ustawiało słupki krawędziowe U-2. Jednak po interwencji ze strony Policji oraz zarządcy drogi, wszelkie oznakowania skrzyżowań dróg wojewódzkich oraz krajowych z dojazdami pożarowymi zostały usunięte. (...) Powodem były sprzeczne, wg opinii Nadleśnictwa, zapisy rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 3 lipca 2003 r. w sprawie szczegółowych warunków technicznych dla znaków i sygnałów drogowych oraz urządzeń bezpieczeństwa ruchu drogowego i warunków ich umieszczania na drogach²⁶ oraz ustawy Prawo o ruchu drogowym, w konfrontacji z Instrukcją ochrony przeciwpożarowej lasu. (...) słupki krawędziowe U-2 dopuszcza się jedynie do stosowania w celu bardziej precyzyjnego zlokalizowania zjazdu z drogi na skrzyżowaniu z inną drogą, a zjazd z drogi publicznej posiadającej jezdnię na drogę leśną w myśl przepisów art. 2 ust. 10 ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. Prawa o ruchu drogowym²⁷ nie jest skrzyżowaniem. (...) Zasadnym jest podjęcie działań, polegających na opracowaniu właściwego zapisu w Instrukcji ochrony przeciwpożarowej lasu, w odniesieniu do konieczności oraz prawidłowego ustawiania słupków krawędziowych U-2.

(dowód: akta kontroli str. 1137-1169)

1.13. W latach 2016-2018 przed rozpoczęciem sezonu pożarowego oraz po zakończeniu akcji ratowniczo-gaśniczych z udziałem ciężkiego sprzętu - osoba odpowiedzialna za ochronę przeciwpożarową w Nadleśnictwie przy udziale kierowcy samochodu patrolowo-gaśniczego - dokonywała przeglądu infrastruktury przeciwpożarowej, w tym stanu technicznego dojazdów pożarowych.

Pracownicy terenowej służby leśnej przeprowadzali lustrację terenu po pracach wywozowych, silnych opadach atmosferycznych, wichurach, wiatrolomach, następnie w razie potrzeby wnioskowali o wykonanie ewentualnych prac w ww. zakresie do Działu Administracji oraz planowali na kolejny rok działania związane z dostosowaniem dojazdów do stanu zapewniającego ich przejezdność. Corocznie dokonywano również, przez osobę z odpowiednimi uprawnieniami, przeglądów dojazdów pożarowych stanowiących drogi inwestycyjne, co zapisywano w książkach obiektów budowlanych trzech dojazdów pożarowych o łącznej długości 15,5 km.

(dowód: akta kontroli str. 325-340, 515-529, 530-539)

1.14. Nadleśnictwo nie opracowało *Projektu docelowej sieci drogowej*²⁸. Według informacji Nadleśniczego na 30 czerwca 2018 r. stan 26 z 53²⁹ dojazdów pożarowych uznany został za dobry, 17 za zadowalający, 9 za średni i jednego – za zły³⁰. W latach 2016 - 2017 stan 54 dojazdów pożarowych na terenie Nadleśnictwa był następujący: 25 – stan dobry, 22 – zadowalający i 7 – średni.

(dowód: akta kontroli str. 540-548)

Nadleśniczy wyjaśnił: *Nadleśnictwo jest jedynie w posiadaniu „Programu docelowej sieci dróg leśnych”, opracowanego w roku 2014, który nie jest tożsamy z „Projektem docelowej sieci drogowej Nadleśnictwa”. Na rok 2019 zaplanowane zostały środki finansowe na wykonanie „Projektu docelowej sieci drogowej Nadleśnictwa”, zgodnie z Instrukcją wyznaczania docelowej sieci drogowej Nadleśnictwa.*

²⁶ Dz. U. z 2003 r. Nr 220, poz. 2181 ze zm.

²⁷ Dz. U. z 2018 r. poz. 1990 ze zm.

²⁸ Wymóg sporządzenia takiego dokumentu obowiązywał od 3 sierpnia 2015 r. do 4 maja 2017 r. określony w zarządzeniu nr 57 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych w sprawie wprowadzenia Instrukcji wyznaczania docelowej sieci drogowej nadleśnictwa. Obecnie obowiązuje nowe zarządzenie Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 27 kwietnia 2018 r., w którym przesunięto do 2020 r. termin opracowania *Projektu docelowej sieci drogowej nadleśnictwa*.

²⁹ W 2018 r. na terenie Leśnictwa Bącznik zlikwidowano dojazd pożarowy nr 16.

³⁰ Zły stan określono dla dojazdu pożarowego nr 1.

(dowód: akta kontroli str. 325-340)

1.15. W sprawie dróg publicznych wykorzystywanych jako dojazdy pożarowe, Nadleśniczy wyjaśnił, że: *Nadleśnictwo dojazdy pożarowe oparto o własne drogi leśne, z uwzględnieniem istniejącej w zasięgu terytorialnym jednostki, sieci dróg publicznych. Zapewnia to, bowiem sprawną komunikację w razie wystąpienia pożaru (...) Nadleśnictwo uwzględniło w sieci dojazdów pożarowych również sieć dróg gminnych, powiatowych, wojewódzkich, które z uwagi na status drogi publicznej muszą spełniać wymagane parametry, nie zaistniała konieczność uregulowania obowiązków w zakresie zapewnienia ich przejezdności, ponieważ właściwe utrzymywanie dróg spoczywa na właścicielu bądź zarządcy drogi.*

(dowód: akta kontroli str. 325-340)

Ogłędziny pięciu dróg publicznych wykorzystywanych, jako dojazdy pożarowe o łącznej długości 15,7 km³¹ wykazały, że były one przejezdne i można się było nimi skomunikować z przylegającymi do nich dojazdami pożarowymi.

(dowód: akta kontroli str. 549-550)

1.16. Według stanu na 30 czerwca 2018 r. na 99% obszaru Nadleśnictwa dojazdy pożarowe spełniały wymogi określone w § 8 rozporządzenia o zabezpieczeniu ppoż. lasów. Odległość pomiędzy dowolnym punktem położonym w lesie, a najbliższą drogą publiczną (z wyłączeniem autostrad i dróg ekspresowych) lub drogą leśną wykorzystywaną, jako dojazd pożarowy nie przekraczała 750 m. Część oddziałów leśnych³² w planie urządzania lasu oznaczona została, jako *będąca poza siecią dróg publicznych i dojazdów pożarowych.*

(dowód: akta kontroli str. 325-340)

Nadleśniczy wyjaśnił: *Ponieważ dojazdy pożarowe uwzględniają sieć dróg publicznych, występuje pełne ich pokrycie na terenie Nadleśnictwa, za wyjątkiem oddziałów leśnych 119A, 119-121, 907A, 907-909, 892, 896. Powyższe lokalizacje są obszarami niedostępnymi, okresowo zalewanymi wodą oraz objętymi formami ochrony przyrody. Na spotkaniu w sprawie uzgodnienia Planu Urządzenia Lasu w części dot. Planu Ochrony Przeciwpowodziowej ustalono, że powyższe małe kompleksy leśne, nie będą objęte zasięgiem oddziaływania dojazdów pożarowych, co znalazło swoje odzwierciedlenie w podpisanym przez Komendanta Wojewódzkiego PSP w Szczecinie w dniu 29.12.2017 r. ww. dokumencie, w części pn.: Kierunkowe wytyczne z zakresu ochrony przeciwpowodziowej.*

(dowód: akta kontroli str. 325-340)

1.17. Nadleśnictwo prowadziło książki obiektów budowlanych: budynku biurowego Nadleśnictwa (w którym zlokalizowano punkt alarmowo-dyspozycyjny), budynku Ośrodka Edukacji Przyrodniczo-Leśnej, budynku magazynowo-gospodarczego Nadleśnictwa (z bazą sprzętu przeciwpowodziowego), dwóch wież obserwacyjnych, trzech z 53 dojazdów pożarowych (zmodernizowanych) oraz 13 własnych punktów czerpania wody. Pozostałych 50 dojazdów pożarowych było drogami gruntowymi (nie były obiektami budowlanymi).

Analiza zapisów w książkach ww. obiektów wykazała, że przeprowadzano dla nich okresowe kontrole, o których mowa w art. 62 ust. 1 pkt 1 i pkt 2 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane³³, które dokonywane były przez osoby posiadające odpowiednie uprawnienia budowlane.

³¹ Droga wojewódzka nr 142 na odcinku Rzęsница-Chociwel, droga powiatowa na odcinku Kliniska-Strumiany, droga gminna utwardzona na odcinku Sowno-Cisewo, droga gminna gruntowa na odcinku m. Warchlino - punkt czerpania wody nr 7, droga gminna gruntowa biegnąca od drogi publicznej Przemocze-Sowno do m. Dąbrowica.

³² Sieć dojazdów pożarowych nie obejmowała następujących oddziałów leśnych: 119A, 119-121, 907A, 907-909, 892, 896, znajdujących się na terenie leśnictwa Zabrodzie i Niedźwiedz, o łącznej powierzchni 236,78 ha, co w odniesieniu do ogólnej powierzchni Nadleśnictwa stanowiło 0,99%.

³³ Dz. U. z 2018 r. poz. 1202, ze zm.

(dowód: akta kontroli str. 530-539)

1.18. W latach 2016–2018 jednostki Państwowej Straży Pożarnej przeprowadziły jedną kontrolę przygotowania Nadleśnictwa do działań przeciwpożarowych, tj. w kwietniu 2017 r. KP PSP w Stargardzie. W kontroli stwierdzono następujące nieprawidłowości:

- brak oznakowania przebiegu dojazdu pożarowego nr 30 na rozwidleniu z dojazdem pożarowym nr 9,
- utrudnienia w poborze wody przez pompy pożarnicze z punktu czerpania wody nr 11, ze względu na obniżający się poziom wód w stosunku do lat ubiegłych oraz zły stan zejścia ze skarpy,
- utrudnienia widoczności na dojeździe pożarowym nr 33 z uwagi na występujące przy drodze zwisające gałęzie i krzewy oraz brak możliwości przejazdu samochodom należącym do jednostek ochrony przeciwpożarowej dojazdem pożarowym nr 33, z uwagi na uszkodzony mostek nad przepustem, a także występujące na kontrolowanych dojazdach koleiny i zalegające błoto mogące spowodować utrudnienia w swobodnym przejeździe pojazdów jednostek ochrony przeciwpożarowej.

Do końca roku 2017 nieprawidłowości zostały usunięte.

Inne KP PSP obejmujące swoim zasięgiem terytorialnym Nadleśnictwo³⁴ nie podejmowały kontroli w zakresie ochrony przeciwpożarowej lasów Nadleśnictwa.

(dowód: akta kontroli str. 325-340, 551-572, 573-585)

1.19. W umowach cywilnoprawnych zawartych przez Nadleśnictwo w latach 2016–2018 (I półrocze) z osobami prawnymi i fizycznymi, których przedmiotem było korzystanie z gruntów leśnych lub wykonywanie usług z zakresu gospodarki leśnej, zamieszczono obowiązek podjęcia dostępnymi metodami i środkami działań zmierzających do ograniczenia rozprzestrzeniania się pożaru w przypadku jego wystąpienia – zgodnie z wymogami pkt 8.1.1. i 8.1.2. *Instrukcji ppoż. lasu* oraz zarządzeniami³⁵ Nadleśniczego w sprawie wprowadzenia akcji bezpośredniej w ochronie przeciwpożarowej lasu przed pożarami.

(dowód: akta kontroli str. 124-130, 177-182, 225-230, 325-340)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Opracowane na lata 2016-2018 dokumenty *pn. Sposoby postępowania na wypadek powstania pożaru lasu* nie były uzgadniane z KP PSP w Gryfinie. W obszarze działania Komendy znajdowały się lasy Nadleśnictwa w oddziałach 904 i 905, w których przed 2016 r. występowały pożary (trzy w 2015 r.)

(dowód: akta kontroli str. 79-103, 124-176, 177-224, 225-273, 573-585)

Stosownie do punktu 4.11.4 *Instrukcji ppoż. lasu* opracowane *Sposoby postępowania na wypadek powstania pożaru lasu* podlegają aktualizacji, a do dnia 15 marca każdego roku winny być uzgodnione w całości z właściwą terenowo komendą powiatową PSP.

Nadleśniczy wyjaśnił, że *Zarówno Instrukcja ochrony przeciwpożarowej lasu, jak i akt wyższego rzędu tj. ustawa o ochronie przeciwpożarowej, nie wskazują w sposób jednoznaczny, z iloma Komendami Powiatowymi Nadleśnictwo ma obowiązek uzgadniania „Sposobów postępowania...”. W punkcie 4.11.4 IOPL występuje jedynie zapis, iż Nadleśnictwo winno uzgadniać powyższy dokument z właściwą miejscowo Komendą Powiatową PSP. Powierzchnia leśna dwóch oddziałów, będących w zasięgu terytorialnym KP PSP w Gryfinie, zajmuje jedynie 0,11% całkowitej powierzchni Nadleśnictwa Kliniska (...) W związku z powyższym, jednostka odstąpiła od*

³⁴ KM PSP w Szczecinie, KP PSP w Goleniowie, Gryfinie.

³⁵ Nr 18/2016 z 11.03.2016 r., Nr 19/2017 z 01.03.2017 r. i Nr 21/2018 z 06.03.2018 r.,

uzgadniania „Sposobów postępowania (...)” z uwagi na minimalną powierzchnię (...) bądź jej brak, w stosunku do całkowitej powierzchni leśnej Nadleśnictwa.

(dowód: akta kontroli str. 1137-1169)

2. Oględziny ośmiu dojazdów pożarowych³⁶ wykazały, że dwa miejsca na skrzyżowaniu dróg z dojazdami pożarowymi nie były oznakowane według wymogów, o których mowa w pkt 4.6.14. *Instrukcji ppoż. lasu*.

(dowód: akta kontroli str. 427-514, 1137-1169)

Nadleśniczy wyjaśnił: (...) W dniu 04.02.2018 r., przed rozpoczęciem sezonu pożarowego, sporządzony zostaje „Protokół z przeglądu punktów czerpania wody oraz dojazdów pożarowych, wraz ze sprawdzeniem stanu technicznego pasów ppoż. oraz bazy sprzętu ppoż.” (...) zaakceptowany przez Zastępcę Nadleśniczego i potwierdzający oznakowanie przedmiotowych dojazdów pożarowych w sposób prawidłowy i zgodny z ramowymi wytycznymi. Brak tablic określających numery dwóch dojazdów pożarowych (z drogi publicznej nr 1 i nr 5) związane jest bezpośrednio z nagminnymi kradzieżami i uszkodzeniami.(...)

(dowód: akta kontroli str. 1137-1169)

Nadleśnictwo w trakcie kontroli NIK uzupełniło brakujące oznakowanie ww. dojazdów.

(dowód: akta kontroli str. 1170-1171)

Ocena cząstkowa

Nadleśnictwo posiadało uzgodniony z Komendantem Wojewódzkim PSP *Plan urządzania lasu*, w którym zawarto m.in. postanowienia dotyczące zabezpieczenia przeciwpożarowego lasów zakwalifikowanych do I kategorii zagrożenia pożarowego. Prawidłowo opracowano dokument *Sposoby postępowania na wypadek powstania pożaru*. Nadleśnictwo utworzyło system stałej obserwacji lasów z wykorzystaniem patroli naziemnych i wież obserwacyjnych. Posiadało w pełni wyposażoną bazę sprzętu do gaszenia pożarów, punkt alarmowo-dyspozycyjny oraz odpowiednią sieć dojazdów pożarowych i punktów czerpania wody. Dwa miejsca na skrzyżowaniu dróg z dojazdami pożarowymi nie były oznakowane zgodnie z wymogami określonymi w *Instrukcji ppoż. lasu*. Nadleśnictwo nie uzgadniało w badanym okresie *Sposobów postępowania na wypadek powstania pożaru* z KP PSP w Gryfinie.

2. Prowadzenie działań profilaktycznych.

Opis stanu
faktycznego

2.1. Według danych SILP i *Planu urządzania lasu* w strukturze powierzchni drzewostanu Nadleśnictwa, drzewa liściaste stanowiły ok. 13%. W planach wskazano m.in., że jednym z działań utrudniających rozwój pożarów było wprowadzanie domieszek drzew i krzewów liściastych, zwłaszcza wzdłuż dróg oraz na obrzeżach upraw zakładanych na siedliskach boru świeżego i boru mieszanego świeżego. Na gruntach Nadleśnictwa były urządzone pasy biologicznego zabezpieczenia przeciwpożarowego, na których stosowano zmodyfikowany skład gatunkowy z większym udziałem drzew liściastych. Dążono do przebudowy drzewostanów, poprzez ograniczanie występowania jednogatunkowych monokultur sosnowych. Docelowy skład gatunkowy upraw miał być mieszany z dużym naciskiem na stosowanie domieszek drzew liściastych.

(dowód: akta kontroli str. 42-59, 60-78, 586-606)

W sprawie wykorzystywania naturalnych i sztucznych przeszkód ograniczających rozprzestrzenianie się ognia, Nadleśniczy wyjaśnił: (...) gęsta sieć dróg publicznych o nawierzchni utwardzonej, która stanowi uzupełnienie dojazdów pożarowych i jest jedną z najlepszych barier (...) również bardzo duża ilość naturalnych zapór wodnych w postaci cieków i zbiorników. Cały obszar położony jest w dorzeczu rzeki Odry, a jej głównymi dopływami są rzeki: Płonia, Ina oraz potok Chęlszcza, wpadające do

³⁶ W dokumencie *Sposoby postępowania na wypadek powstania pożaru*, klęski żywiołowej lub innego miejscowego zagrożenia obszarów leśnych dojazdy te oznaczono numerami: 1, 4, 5, 9, 18, 25, 26, 27.

Jeziora Dąbie. Lewobrzeżne dopływy rzeki Iny składają się głównie z rowów melioracyjnych, które doskonale sprawdzają się jako naturalne przeszkody dla występujących zarzewi ognia. Bardzo ważną rolę pełni również kompleks torfowisk i powiązana z nim sieć rowów, a także liczne bagna i olsy. (...) Kolejną naturalną przeszkodę stanowią obszary leśne ze znacznym udziałem siedlisk lasowych (...) dwie linie kolejowe, które w odległości 15 m od osi skrajnego toru kolejowego pozbawione są drzew i krzewów, również stanowią naturalną barierę dla swobodnego rozprzestrzeniania się pożaru.

(dowód: akta kontroli str. 586-606)

Ponadto Nadleśniczy wyjaśnił: Istniejący system zabezpieczenia przeciwpożarowego lasów w Nadleśnictwie, który został wypracowany przez wiele lat i stosowany na bieżąco podczas trwania akcji bezpośredniej oraz w okresie prac przygotowawczych i uzupełniających, zapewnia poziom bezpieczeństwa na najwyższym poziomie i na chwilę obecną nie wymaga zastosowania dodatkowych metod. (...) Jednostka nie uzyskała żadnych zaleceń ze strony organów nadzorujących Lasy Państwowe, w ww. zakresie.

(dowód: akta kontroli str. 586-606)

2.2. Według stanu na 30 czerwca 2018 r. urządzonych było 97,7 km pasów przeciwpożarowych, z tego 62,3 km było w zarządzie Nadleśnictwa³⁷ oraz 35,4 km było zarządzanych i utrzymywanych przez PKP PLK S.A.³⁸ Przeciętnie rocznie Nadleśnictwo odnawiało ok. 14,6 km pasów p.poż.

(dowód: akta kontroli str. 4-6, 586-606)

Z protokołu z czynności kontrolno-rozpoznawczych KP PSP w Stargardzie z 21 kwietnia 2017 r. wynika, że nie stwierdzono uchybień w utrzymaniu pasów przeciwpożarowych zarządzanych przez Nadleśnictwo. Stwierdzono natomiast brak wykonania pasów przeciwpożarowych zabezpieczających tereny leśne od linii kolejowych. Podmiotem odpowiedzialnym za ich wykonanie były PKP PLK S.A.

(dowód: akta kontroli str. 551-572, 579-581)

Nadleśniczy wyjaśnił: Nadleśnictwo brało czynny udział w prowadzonych czynnościach kontrolno-rozpoznawczych przez Państwową Straż Pożarną w obrębie linii kolejowych i na bieżąco dostawało informacje od PKP Polskich Linii Kolejowych S.A. o prowadzonych działaniach w zakresie utrzymywania pasów przeciwpożarowych. (...) Na chwilę obecną nie występują żadne problemy w egzekwowaniu od PKP obowiązku utrzymywania pasów przeciwpożarowych typu BK.

(dowód: akta kontroli str. 586-606)

Oględziny pasa przeciwpożarowego typu A³⁹ o długości 3,5 km wykazały, że spełniał on wymogi § 10 ust. 1 pkt 1 *rozporządzenia o zabezpieczeniu ppoż. lasów*, tj. jego szerokość wynosiła 30 metrów, pozbawiony był martwych drzew, leżących gałęzi i nieokrzęsanych ściętych lub powalonych drzew oraz dodatkowo posiadał założoną bruzdę.

Oględziny pasów przeciwpożarowych typu B⁴⁰, urządzonych przy miejscach postoju pojazdów wykazały, że spełniały one wymogi określone w § 10 ust. 1 pkt 2 ww.

³⁷ Pasy typu A, oddzielające las od dróg publicznych o łącznej długości ok. 29,43 km; pasy typu B oddzielające obszary leśne od parkingów, miejsc postoju, o łącznej długości ok. 14,62 km; pasy typu D o łącznej długości ok. 21,21 km, oddzielające duże, zwarte obszary leśne, znajdujące się na terenach o szczególnie wysokim zagrożeniu pożarowym tzn. głównie na siedliskach borowych.

³⁸ Pasy typu BK równoległe do linii kolejowych i znajdujące się w Nadleśnictwie w sąsiedztwie dwóch czynnych linii kolejowych: nr 401 (relacji Szczecin Dąbie – Świnoujście) o długości ok. 21,2 km oraz nr 351 (relacji Szczecin Główny – Poznań Główny) o długości ok. 14,2 km.

³⁹ Pasy urządzone wzdłuż drogi publicznej Kliniska-Strumiany.

⁴⁰ Pasy urządzone wokół pięciu miejsc postoju pojazdów, które znajdowały się na terenie Nadleśnictwa przy drogach publicznych: na terenie Leśnictwa Rurzyca, adres leśny: oddział 110; na terenie Leśnictwa Bącznik, adres leśny: oddział 243; na terenie Leśnictwa Strumiany, adres leśny: oddział 318, na terenie Leśnictwa

rozporządzenia, tj.: szerokość wynosiła 30 metrów, zostały pozbawione martwych drzew, leżących gałęzi i nieokrzesanych ściętych lub powalonych drzew, posiadały bruzdy o szerokości dwóch metrów założone w odległości od dwóch do pięciu metrów od granicy tych obiektów.

Oględziny pasów przeciwpożarowych typu D⁴¹ o długości 8,4 km, urządzonych wzdłuż dojazdów pożarowych oddzielających duże kompleksy leśne, wykazały, że spełniały one wymogi określone w § 10 ust. 1 pkt 4 ww. rozporządzenia, tj. ich szerokość wynosiła ok. 30 m, pozbawione były martwych drzew, leżących gałęzi i nieokrzesanych ściętych lub powalonych drzew, z bruzdą o szerokości ok. 3 m oczyszczoną do warstwy mineralnej, a drzewostan na tym pasie miał udział ponad 50% gatunków liściastych. W oddziale leśnym 319 pas ppoż. był nieprzeorany, a po drugiej stronie dojazdu pożarowego Nr 8 – w oddziale 320, wzdłuż uprawy leśnej, brak było bruzdy ppoż. o szerokości ok. 3 m.

Oględziny pasów przeciwpożarowych typu BK położonych w sąsiedztwie linii kolejowej⁴² o długości 2,9 km wykazały, że zostały one urządzone w sposób określony w § 9 rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 7 sierpnia 2008 r. w sprawie wymagań w zakresie odległości i warunków dopuszczających usytuowanie drzew i krzewów, elementów ochrony akustycznej i wykonywania robót ziemnych w sąsiedztwie linii kolejowej, a także sposobu urządzania i utrzymywania zasłon odśnieżnych oraz pasów przeciwpożarowych⁴³. Wykonano je w postaci jednej równoległej do linii kolejowej bruzdy o szerokości ok. 4 m, usytuowanej w odległości ok. 5 m od dolnej krawędzi nasypu linii kolejowej; bruzda była oczyszczona z roślinności do warstwy mineralnej, częściowo przechodziła w drogę gruntową wzdłuż nasypu szerokości ok. 4 m.

(dowód: akta kontroli str. 607-660)

2.3. Nadleśniczy oświadczył: *Na gruntach leśnych zarządzanych przez Nadleśnictwo nie było przypadków występowania skrzyżowań linii kolejowych oraz bocznic z drogami leśnymi, zatem nie stosowano zapisów § 12 ust. 3 rozporządzenia Ministra Infrastruktury i Rozwoju z dnia 20 października 2015 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać skrzyżowania linii kolejowych oraz bocznic kolejowych z drogami i ich usytuowanie⁴⁴. Nie było więc żadnych przesłanek do zawierania przedmiotowych umów.*

(dowód: akta kontroli str. 586-606)

2.4. Nadleśnictwo na etapie sporządzania planu urządzania lasów wyznaczyło cztery stałe miejsca⁴⁵ do posługiwania się otwartym ogniem w lasach. Możliwość korzystania z otwartego ognia w lesie określona została w *Regulaminie bezpiecznego posługiwania się ogniem w lesie*⁴⁶. W dokumencie tym wskazano m.in., że rozpalenie ogniska możliwe jest tylko w miejscach wyznaczonych przez Nadleśniczego i w obecności pełnoletniej osoby nadzorującej, która podczas palenia ogniska zobowiązana jest do jego zabezpieczenia, dokładnego ugaszenia, a w przypadku zagrożenia pożarem - zobligowana do likwidacji zarzewi ognia lub zgłoszenia tego dyżurującemu w punkcie alarmowo-dyspozycyjnym oraz odpowiednim służbom.

(dowód: akta kontroli str. 586-606)

Strumiany, adres leśny: oddział 318; na terenie Leśnictwa Sowno, adres leśny: oddział 484; na terenie Leśnictwa Wielgowo, adres leśny: oddział 498.

⁴¹ Pasy urządzone wzdłuż dojazdu pożarowego Nr 8.

⁴² Linia kolejowa nr 421 Szczecin Dąbie-Świnoujście (odcinek Kliniska-Rurzyca).

⁴³ Dz. U. z 2014 r. poz. 1227.

⁴⁴ Dz. U. poz. 1744 ze zm.

⁴⁵ Wiata z miejscem na ognisko, tzw. „Zielona sala”, w której odbywają się zajęcia w ramach prowadzonej przez Nadleśnictwo edukacji leśnej, w oddziale 326 k, na terenie leśnictwa Załom; oddział 42 h „Parking” w leśnictwie Zabrodzie; oddział 455 i „Parking Duński” w leśnictwie Załom; miejsce postoju „Nad Iną” w oddziale 243 d, na terenie leśnictwa Bącznik. Stałe miejsca służyły celom edukacyjnym i turystyczno-rekreacyjnym. Nadleśnictwo nie wyznaczało miejsc czasowych do posługiwania się otwartym ogniem w lasach.

⁴⁶ Regulamin wprowadzony przez Nadleśniczego w dniu 9 marca 2018 r.

W sprawie egzekwowania zasad posługiwania się ogniem w lesie, Nadleśniczy wyjaśnił: *Podczas zwiększonej penetracji ludności w lasach Nadleśnictwa, w okresach wakacyjno-weekendowych, Straż Leśna prowadziła patrole, a w przypadku zaistniałej potrzeby, pouczała osoby niestosujące się do zapisów ww. Regulaminu. Sytuacje opisane powyżej zdarzały się sporadycznie.*

(dowód: akta kontroli str. 586-606)

2.5. Oględziny 11 wjazdów do lasu drogami publicznymi oraz pięciu miejsc postoju pojazdów wykazały, że miejsca te oznakowano tablicami informacyjnymi i ostrzegawczymi dotyczącymi zabezpieczenia przeciwpożarowego. Dwa miejsca postoju pojazdów⁴⁷ oznaczone były jako parking (litera P). Z-ca Nadleśniczego wyjaśnił, że znaki ustawił zarządca dróg bez uzgodnienia z Nadleśnictwem. Ww. znaki zostały usunięte w trakcie kontroli NIK. Ponadto w związku z przebudową drogi ekspresowej nr S3 oraz drogi wojewódzkiej nr 142, Nadleśnictwo zdjęło osiem tablic informacyjno-ostrzegawczych występujących w pobliżu tych dróg. Nadleśnictwo w trakcie kontroli NIK wystąpiło do KP PSP w Stargardzie o nową lokalizację tablic. Nadleśnictwo nie posiadało dokumentacji potwierdzającej uzgodnienie z właściwym miejscowo komendantem PSP sposobu umieszczenia tablic informacyjnych i ostrzegawczych dotyczących zabezpieczenia przeciwpożarowego przy wjazdach do lasów.

(dowód: akta kontroli str. 586-606, 661-713)

Nadleśniczy wyjaśnił, że: *Nadleśnictwo Kliniska rozpoczęło umieszczanie tablic jeszcze przed rokiem 2010 i wykonywało tę czynność w stałych miejscach, wymieniając jedynie zniszczone tablice na nowe bądź modernizując istniejące, ale nie zmieniając ich lokalizacji podczas minionego 10-lecia, nie zaistniał, zatem prawny obowiązek uzgodnienia powyższego faktu z właściwym miejscowo Komendantem Powiatowym PSP. Przepisy regulujące powyższą konieczność zostały wprowadzone rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie ochrony przeciwpożarowej budynków, innych obiektów budowlanych i terenów dnia 7 czerwca 2010, natomiast w pełni zaktualizowana Instrukcja ochrony przeciwpożarowej lasu została wprowadzona do stosowania w roku 2012.*

(dowód: akta kontroli str. 586-606)

2.6. W latach 2016–2018 (I półrocze) nie wprowadzono w Nadleśnictwie zakazu wstępu do lasu. Ze względu na utrzymującą się długotrwałą suszę, brak opadów, niską wilgotność ściółki oraz bardzo intensywny pod względem ilości pożarów rok 2018, Nadleśniczy wprowadził okresowy zakaz używania otwartego ognia w lesie, w tym rozpalania ognisk, grilla, palenia tytoniu również w obrębie obiektów turystycznych. W ww. okresie Straż Leśna Nadleśnictwa odnotowała 27 przypadków naruszenia przepisów przeciwpożarowych w lasach. We wszystkich przypadkach, powołując się na art. 82 § 1 ustawy z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń⁴⁸, zastosowano pouczenia⁴⁹.

(dowód: akta kontroli str. 586-606)

2.7. Z danych zawartych w SILP oraz arkuszach ewidencyjnych pożarów (meldunków) wynikało, że w okresie objętym kontrolą na terenie Nadleśnictwa wystąpiło łącznie 48 pożarów, z tego w 2016 r. – 21, w 2017 r. – 6 i w I półroczu 2018 r. – 21. Nadleśnictwo dysponowało pięcioma protokołami przejęcia pożarzyska w 2016 r. (na 20 akcji z udziałem obcych jednostek ratowniczych) i siedmioma protokołami przejęcia pożarzyska w I połowie 2018 r. (na 17 akcji z udziałem obcych jednostek

⁴⁷ Leśnictwo Strumiany - oddział 318 i Leśnictwo Sowno - oddział 484.

⁴⁸ Dz. U. z 2018 r., poz. 628 ze zm.

⁴⁹ W roku 2016: 14 pouczeń; w roku 2017: dwa pouczenia; w roku 2018: 11 pouczeń.

ratowniczych). W 2017 r. nie przejęto protokolarnie żadnego pożarzyska (na cztery akcje z udziałem obcych jednostek ratowniczych).

Zgodnie z punktem 9.5. *Instrukcji ppoż. lasu*, Nadleśnictwo przekazało meldunki o wszystkich 48 pożarach lasu do regionalnego punktu alarmowo-dyspozycyjnego. Po każdym pożarze, który miał miejsce w okresie objętym kontrolą sporządzono arkusze ewidencyjne pożaru lasu. Dokumenty te zostały opracowane zgodnie ze wzorem zamieszczonym w załączniku nr 16 do *Instrukcji ppoż. lasu*. Przyczyny pożarów zostały ustalone w przypadku pięciu z 48 pożarów lasu. Powodem powstania pożaru było w czterech przypadkach podpalenie oraz w jednym awaria linii energetycznej. Kwota oszacowanych strat wyniosła 38,8 tys. zł w 2016 r., 0,7 tys. zł w 2017 r. oraz 3,4 tys. zł w I półroczu 2018 r.

Nadleśnictwo, w celu ustalenia sprawców oraz uzyskania odszkodowania za poniesione straty, złożyło zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa do właściwych komend powiatowych Policji w przypadku 13 z 48 pożarów. W czterech przypadkach organ ten odmówił wszczęcia dochodzenia, w dwóch zawiadomiono Nadleśnictwo o niewniesieniu wniosku o ukaranie do sądu, z powodu braku danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie popełnienia czynu oraz niewykrycia sprawcy wykroczenia, a w siedmiu pozostawiono zawiadomienie bez odpowiedzi.

(dowód: akta kontroli str. 4-6, 586-606, 714-716, 717-726, 727-733)

Nadleśniczy wyjaśnił, że: *Ze względu na brak dowodów nie udało się w okresie objętym kontrolą wykryć sprawców powstałych na terenie Nadleśnictwa pożarów lasu.*

(dowód: akta kontroli str. 586-606)

2.8. W ostatnim kwartale każdego roku objętego kontrolą, po zakończeniu akcji bezpośredniej w ochronie przeciwpożarowej lasu, Nadleśnictwo dokonywało tzw. analizy pomocniczej, podsumowującej miniony sezon pożarowy. Wyszczególnione były w niej następujące informacje: stan zabezpieczenia ppoż., wyposażenie w sprzęt, infrastruktura pożarowa, działalność propagandowo-informacyjna, udzielona pomoc finansowa jednostkom PSP i OSP, a także orientacyjne dane dot. przewidywanego zapotrzebowania Nadleśnictwa na szkolenia z zakresu ochrony ppoż. Corocznie dokonywano również analizy przyczyn pożarów powstałych na terenach leśnych.

Planowanie działań i zwiększenie nakładów w ramach ochrony przeciwpożarowej lasu dokonywane było każdego roku na poziomie Nadleśnictwa, a całość weryfikowana była bezpośrednio przez RDLP. Podczas wspólnych narad przeciwpożarowych główni specjaliści ochrony przeciwpożarowej w RDLP w Szczecinie i Zielonej Górze prowadzili spotkania podsumowujące miniony sezon pożarowy, natomiast komisja złożona z wybranych przedstawicieli Nadleśnictw zajmujących się ochroną przeciwpożarową, przedstawiała ustalenia i wnioski do realizacji w kolejnym sezonie. W przypadku organizowanych narad koordynacyjnych udział brali przedstawiciele czterech Nadleśnictw Puszczy Goleniowskiej, firmy ENEA Operator, Zakładu Linii Kolejowych PKP Polskie Linie Kolejowe S.A., Agencji Nieruchomości Rolnych, funkcjonariusze Państwowej Straży Pożarnej oraz Policji, przedstawiciele Urzędu Wojewódzkiego i lokalnych samorządów.

(dowód: akta kontroli str. 586-606, 734-748, 749-751, 752-773, 774-807)

Nadleśniczy wyjaśnił, że: (...) *Jednym z ważniejszych zagadnień, poruszanych podczas spotkań, było tworzenie tzw. „stref bezpieczeństwa” tj. 15 m pasa pozbawionego drzew i krzewów oraz urządzania pasów przeciwpożarowych przez PKP. (...) Uzgodniono również, że w przypadku wykonywania prac wzdłuż linii kolejowych, wymagających wyłączenia zasilania, zarząd PKP będzie o tym fakcie informował zainteresowane nadleśnictwa. (...) Poruszany został (...) temat usuwania drzew niebezpiecznych, stanowiących bezpośrednie zagrożenie uszkodzenia linii energetycznej, co wielokrotnie stawało się przyczyną pożarów na terenach leśnych. (...) Nadleśnictwo oraz ENEA Operator zobligowały się do wzajemnej współpracy*

w ramach ww. problemu. Ponadto, skierowano apel do Policji, o konieczność nagłaśniania w lokalnych mediach problematyki związanej z występowaniem pożarów w lasach, w przypadku wykrycia sprawców podpałów. Zawnioskowano dodatkowo o prowadzenie wspólnych patroli konnych Policji oraz Nadleśnictwa, na terenie LKP „Puszcze Szczecińskie”. (...) Mając na uwadze konieczność podnoszenia kompetencji i wiedzy pracowników Nadleśnictw zasygnalizowano duże zapotrzebowanie w zakresie specjalistycznych szkoleń (...) Jeden z wniosków stanowił, że istnieje potrzeba wyposażenia samochodów patrolowo-gaśniczych w aparat fotograficzny o wzmocnionej konstrukcji oraz w kamerę samochodową – do dokumentacji pożaru i pożarzyska, dla celów dochodzenia po pożarowego (...)

(dowód: akta kontroli str. 586-606)

2.9. Od 1 stycznia 2016 r. do 30 czerwca 2018 r. Nadleśnictwo dysponowało Programami edukacji leśnej społeczeństwa⁵⁰, obowiązującymi w latach 2008–2017 i 2018–2027. Opracowano je na podstawie zarządzenia nr 57 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 9 maja 2003 r. w sprawie wytycznych prowadzenia edukacji leśnej społeczeństwa w Lasach Państwowych⁵¹. W programach tych poruszano również zagadnienia związane z ochroną przeciwpożarową lasów, m.in.: polegające na edukacji postaw odpowiedzialnego zachowania się w lesie i uświadamianiu zagrożeń dla lasu oraz poznania metod przeciwdziałania tym zagrożeniom. Cele te corocznie precyzowano w rocznych planach edukacyjnych, a sprawozdania z ich realizacji przekazywano do RDPL.

(dowód: akta kontroli str. 586-606, 808-850, 851-907, 908-916, 917-1087)

2.10. W okresie objętym kontrolą Nadleśnictwo prowadziło działalność informacyjną i ostrzegawczą w celu kształtowania odpowiednich zachowań użytkowników lasu, m.in. poprzez:

- organizację zajęć edukacyjnych dla dzieci i młodzieży z cyklu *Zbliżenia z lasem i Las – poznać, przeżyć, zrozumieć*,
- prezentację ścieżki spacerowo-dydaktycznej, na której znajdował się przystanek pn.: „Zagrożenie pożarowe”,
- przekazywanie grupom dzieci i młodzieży oraz nauczycielom podczas warsztatów materiałów informacyjnych (plakaty, ulotki, broszury),
- udział przedstawicieli PSP w edukacyjno-promocyjnych imprezach plenerowych,
- czynny udział w okresie wiosennym w akcji *Ratujmy skowronki*, której celem było zapobieganie nagminnemu wypalaniu traw oraz informowanie społeczeństwa o negatywnych i szkodliwych skutkach oddziaływania ognia na środowisko przyrodnicze;
- informowanie i edukowanie osób aktywnie spędzających czas na łonie natury, na temat przyczyn powstawania pożarów lasów, zagrożeń jakie ze sobą niosą oraz sposobów ich zapobiegania - podczas plenerowych imprez edukacyjnych, m.in. *Wielkie Grzybobranie i Maraton Puszczy Goleniowskiej, Sadzenie lasu, Leśny Piknik Rodzinny w sąsiedztwie trzech Puszczy*;
- projekcję filmów edukacyjnych pt. *Groźny czerwony kur, Zabójczy ogień*, stanowiących materiały z kampanii *Świadomi zagrożenia* - dla dzieci i młodzieży w Ośrodku Edukacji Przyrodniczo-Leśnej;
- informowanie społeczeństwa o ochronie przeciwpożarowej lasu, o miejscach wyznaczonych do rozpalania ognisk - w audycjach lokalnych mediów radiowych i telewizyjnych;
- zamieszczanie na stronie internetowej Nadleśnictwa podczas trwania sezonu przeciwpożarowego informacji o rozpoczęciu akcji bezpośredniej w ochronie przeciwpożarowej, a także o bieżącej sytuacji pożarowej w lasach.

⁵⁰ Dalej: Program.

⁵¹ Znak: ZO-733-6/03 (Biuletyn Informacyjny Lasów Państwowych nr 5/125 z 2003 roku).

(dowód: akta kontroli str. 586-606)

2.11. Szkolenia z zakresu ochrony przeciwpożarowej lasu corocznie organizowano w I kwartale. Z analizy list obecności wynika, że w poszczególnych latach objętych kontrolą zostało przeszkolonych: 43 w 2016 r., 52 w 2017 r., 50 w 2018 r. pracowników na 66 osób zatrudnionych w tym okresie. Prezentowana tematyka dotyczyła m.in.: stanu zagrożenia pożarowego w Nadleśnictwie, danych statystycznych o odnotowanych pożarach, analizy przyczyn ich powstania, zasad i sposobu prognozowania zagrożenia pożarowego w lasach, sposobu i koordynacji pełnienia dyżurów oraz instrukcji postępowania i powiadamiania w przypadku zaistnienia pożaru lasu oraz prowadzenia akcji ratowniczej, organizacji punktu alarmowo-dyspozycyjnego, obserwacji naziemnej, patroli przeciwpożarowych, łączności, pasów przeciwpożarowych, wyposażenia bazy w sprzęt przeciwpożarowy, lokalizacji punktów czerpania wody oraz dojazdów pożarowych, przestrzegania zasad bhp i przeciwpożarowych w budynkach Nadleśnictwa.

(dowód: akta kontroli str. 586-606, 774-807)

Nadleśniczy wyjaśnił, że: *Udokumentowana liczba przeszkolonych pracowników, wynika ze sporządzonej w dniu szkolenia listy obecności. Pozostałym osobom zostały udostępnione wszelkie materiały szkoleniowe w celu dokonania samokształcenia, a ich absencja mogła wynikać z wielu przyczyn, np.: zaplanowanych urlopów wypoczynkowych, zwolnień lekarskich bądź innych nieobecności usprawiedliwionych, które uniemożliwiły w danym dniu udział w szkoleniu z zakresu ochrony przeciwpożarowej.*

(dowód: akta kontroli str. 1137-1169)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. W dniu oględzin 8.10.2018 r. pas przeciwpożarowy typu D wzdłuż dojazdu pożarowego Nr 8 w oddziale 319 był nieprzeorany, a po drugiej stronie drogi publicznej nr 8 – w oddziale 320, wzdłuż uprawy leśnej, brak było bruzdy oczyszczonej do warstwy mineralnej o szerokości ok. 3 m. Ww. pas przeciwpożarowy typu D uwzględniony był na mapie sytuacyjno-przeglądowej ochrony przeciwpożarowej, stanowiącej załącznik do *Planu urządzania lasu*. Stosownie do przepisu § 10 ust. 1 pkt 4 *rozporządzenia o zabezpieczeniu przeciwpożarowym lasów*, pas przeciwpożarowy typu D powinien mieć szerokość od 30 do 100 m z bruzdą o szerokości od 3 do 30 m oczyszczoną do warstwy mineralnej. Pasy rozdzielające zwarte obszary leśne zakłada się wzdłuż wytypowanych dróg, umożliwiających prowadzenie działań ratowniczych, a drzewostany na tym pasie muszą mieć udział ponad 50% gatunków liściastych.

(dowód: akta kontroli str. 607-660)

Nadleśniczy wyjaśnił: (...) *Zapisane w planie urządzania lasu ww. elementy biernej ochrony przeciwpożarowej, nie stanowią pasów zgodnych z wymaganiami, a jedynie są one utrzymywane w aktualnym stanie, w miarę prowadzenia zabiegów gospodarczych (planów cięć).* (...) *Według stanu na 01.01.2018 r. w planie urządzania lasu uwzględniono, a na mapie ochrony przeciwpożarowej został oznakowany dokładny przebieg dwóch docelowych pasów ppoż. typu „D”, niespełniających jednak na chwilę obecną wymagań stawianych dla elementów biernej ochrony przeciwpożarowej tego typu, określonych w Rozporządzeniu w sprawie szczegółowych zasad zabezpieczenia przeciwpożarowego lasów.* (...) *w planie urządzania lasu opracowanym na lata 2018-2027, rozważono utrzymanie fragmentów pasów ppoż. typu „D”, w istniejącym stanie, oraz zastosowanie rozwiązań zastępczych, polegających np. na utworzeniu poletek łowieckich.* (...) *Zagospodarowanie pasów przeciwpożarowych typu „D”, w sposób określony w ww. rozporządzeniu, doprowadziłoby do przedwczesnego wyrębu drzewostanów*

młodszych klas wieku i utracenia korzyści z wielu lat pracy, co staje się nieuzasadnione z punktu widzenia ekonomicznego. (...) Ostatecznie ustalono, że w celu wdrożenia rozwiązań modyfikujących pierwotne założenia, należy wystąpić do Komendanta Wojewódzkiego PSP, przedstawiając rozwiązania zastępcze dla pasów przeciwpożarowych typu „D” oraz określając zadania priorytetowe z zakresu ochrony przeciwpożarowej, przy zachowaniu istniejącego poziomu zabezpieczenia pożarowego lasów Nadleśnictwa Kliniska.

(dowód: akta kontroli str. 1137-1169)

Uwagi dotyczące
badanej działalności

W okresie objętym kontrolą pełnomocnicy Nadleśniczego nie przejmowali protokolarnie pożarzysk od PSP w 29 z 48 pożarów⁵². Ponadto pełnomocnicy Nadleśnictwa nie zgłaszali zaistniałych zdarzeń Policji i nie prowadzili działań w celu uzyskania odszkodowania za poniesione straty w 35 z 48 pożarów⁵³. Stosownie do punktem 9.1.1. *Instrukcji przeciwpożarowej lasu*, do obowiązków nadleśnictwa po ugaszeniu pożaru należy m.in.: przejęcie protokolarne pożarzyska od kierującego działaniem ratowniczym i jego zabezpieczenie, ustalenie przypuszczalnej przyczyny powstania i rozprzestrzeniania się pożaru przy współudziale policji i straży pożarnej, podjęcie niezbędnych działań w celu uzyskania odszkodowania za poniesione straty.

(dowód: akta kontroli str. 586-606, 714-716, 717-726, 727-733)

Nadleśniczy wyjaśnił: *Obowiązek potwierdzenia przekazania terenu, obiektu lub mienia, objętego działaniem ratowniczym, reguluje bezpośrednio rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 3 lipca 2017 r. w sprawie szczegółowej organizacji krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego. Zgodnie z zapisami ww. aktu prawnego, to kierujący działaniem ratowniczym (KDR) sporządza powyższy dokument (§ 40 ust. 3), którego wzór jest określony w załączniku nr 12 do Rozporządzenia i stanowi on jeden z elementów dokumentacji działań ratowniczych (§ 34 ust. 2 pkt. 12). Brak zgłoszeń do organów ścigania ze strony Nadleśnictwa odnosiło się jedynie do pożarów pokrywy gleby ugaszonych w zarodku i niegenerujących wymiernych strat w drzewostanie. Dotyczyło to przypadków, w których przyczyną były zdarzenia związane z używaniem otwartego ognia. Z wieloletnich doświadczeń Nadleśnictwa wynika, że nie ma praktycznie możliwości wykrycia sprawcy pożarów z uwagi na brak jednoznacznych dowodów, a wszelkie podejmowane działania prowadzą do odmowy wszczęcia postępowania bądź jego umorzenia.*

(dowód: akta kontroli str. 1137-1169)

Ocena częściowa

Nadleśnictwo prawidłowo informowało i ostrzegało społeczeństwo o istniejących zakazach i zagrożeniach pożarowych oraz prowadziło edukację leśną w celu kształtowania odpowiednich zachowań i dostosowania się do zasad bezpiecznego korzystania z lasu. W stanie właściwym utrzymywało pasy przeciwpożarowe zapobiegające rozprzestrzenianiu się pożarów w lasach, z wyjątkiem odcinka pasa typu D. Dzięki wprowadzaniu domieszek drzew i krzewów liściastych, zadbano o zwiększenie udziału i znaczenia biologicznych pasów przeciwpożarowych. Nie zawsze przejmowano protokolarnie pożarzyska od obcych jednostek ratowniczych oraz nie podejmowano dalszych działań w celu ustalenia sprawców i ewentualnego odszkodowania. W trakcie kontroli NIK wszczęto procedurę uzgadniania z właściwymi organami umieszczenia tablic informacyjnych i ostrzegawczych dotyczących zabezpieczenia przeciwpożarowego wzdłuż drogi ekspresowej nr S3 oraz drogi wojewódzkiej nr 142.

⁵² Z tego w 2016 r. – 15 razy na 21 pożarów (71,4% pożarzysk), w 2017 r. – 4 razy na 6 pożarów (66,7% pożarzysk), a w I połowie 2018 r. – 10 razy na 21 pożarów (47,6% pożarzysk)

⁵³ Z tego w 2016 r. – 17 na 21 pożarów (81% pożarzysk), w 2017 r. – 6 na 6 pożarów (100% pożarzysk), a w I połowie 2018 r. – 12 na 21 pożarów(57,1% pożarzysk).

3. Planowanie i wydatkowanie środków finansowych na realizację zadań.

3.1. W 2016 roku przychody Nadleśnictwa wyniosły 23 469,2 tys. zł i były wyższe o 7% od uzyskanych w roku poprzednim (21 933,8 tys. zł). W 2017 roku wzrosły one do 24 154,8 tys. zł, tj. o 2,9%. Osiągnięte w I półroczu 2018 roku przychody w wysokości 13 952,7 tys. zł stanowiły 57,8% wykonanych w roku poprzednim. Koszty ogółem w latach 2016–2018 (I półrocze) wyniosły kolejno 22 125,4 tys. zł, 22 549,6 tys. zł i 12 840,3 tys. zł. W rezultacie Nadleśnictwo osiągnęło dodatni wynik finansowy w wysokości odpowiednio 1 218,2 tys. zł, 1 510,4 tys. zł i 1 068,3 tys. zł. Na zabezpieczenie przeciwpożarowe lasów w tym okresie wydatkowano kolejno 416,2 tys. zł, 425,8 tys. zł i 200,1 tys. zł, co stanowiło odpowiednio 1,9%, 1,9% i 1,6% kosztów Nadleśnictwa.

(dowód: akta kontroli str. 4-41, 1088-1103, 1104-1106, 1170-1171)

3.2. Koszty działalności prewencyjnej ewidencjonowano na koncie 5105 – Ochrona przeciwpożarowa lasu. Dotyczyły one: wykonanych zabiegów zabezpieczających obszary leśne przed pożarem, zabiegów z zakresu ochrony przeciwpożarowej lasu, zabiegów ratowniczych, obsługi, konserwacji i utrzymania sieci do wykrywania pożarów oraz sprzętu przeciwpożarowego. Na zabezpieczenie przeciwpożarowe lasów planowano przeznaczyć 381,5 tys. zł w 2016 r., 435,6 tys. zł w 2017 r. i 473,8 tys. zł w 2018 r. Wydatkowano natomiast 416,2 tys. zł w 2016 r., 425,8 tys. zł w 2017 r. i 200,1 tys. zł w I półroczu 2018 r. W rezultacie zaplanowane wydatki na ochronę przeciwpożarową lasów wykonano odpowiednio w 109,1%, 97,8% i 42,2% planu rocznego. Najwięcej wydatkowano na pozostałe zabiegi z zakresu ochrony przeciwpożarowej lasu, które w strukturze kosztów dotyczących ochrony przeciwpożarowej lasu stanowiły 35,5%, 38,6% i 41,2%.

(dowód: akta kontroli str. 4-41, 1088-1103, 1104-1106, 1170-1171)

Nadleśniczy wyjaśnił: *Realizacja poszczególnych zadań z zakresu ochrony przeciwpożarowej lasów Nadleśnictwa kształtowała się w zróżnicowany sposób. Na etapie przewidywania planu, a następnie planu zasadniczego, określone są wielkości zadań do realizacji, często orientacyjne bądź asekuracyjne, weryfikowane w praktyce już na poziomie wykonywania bieżących zabiegów gospodarczych w ciągu roku.*

(dowód: akta kontroli str. 1088-1103)

3.3 Analiza rejestru zamówień publicznych wykazała, że w okresie objętym kontrolą Nadleśnictwo udzieliło osiem zamówień w 2016 r., osiem w 2017 r. i cztery w 2018 r. (do czasu zakończenia kontroli). Nie udzielało zamówień publicznych na budowę punktów obserwacyjnych i zbiorników przeciwpożarowych. Dwa z nich były związane bezpośrednio z ochroną przeciwpożarową. Zamówienie z 2016 r. dotyczyło przebudowy drogi wewnętrznej przeciwpożarowej⁵⁴, a zamówienie z 2017 r. opracowania dokumentacji projektowej⁵⁵.

Szczegółowym badaniem objęto zamówienie udzielone na przebudowę drogi wewnętrznej przeciwpożarowej Nr 18 (II etap). Wykonawcę inwestycji zrealizowanej w 2016 r. wybrano w postępowaniu o udzielenie zamówień publicznych, w trybie przetargu nieograniczonego, prowadzonego zgodnie z ustawą z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych⁵⁶. Zrealizowano zakres rzeczowy umowy, tj. przebudowano 3,1 km drogi będącej dojazdem pożarowym, co stanowiło 1,6% długości tych dojazdów (195,7 km). Na realizację ww. zadania wydatkowano kwotę 1 107 tys. zł brutto (900 tys. netto). W terminach ustalonych w umowie z wykonawcą

⁵⁴ Nr zamówienia S.270.1.4.2016 - Drugi etap przebudowy drogi wewnętrznej przeciwpożarowej nr 18 „Bolechowo-Bącznik-Sowno”.

⁵⁵ Nr zamówienia Z.270.1.5.2017 - Opracowanie dokumentacji projektowej na budowę wieży przeciwpożarowej o konstrukcji żelbetowej oraz opracowanie dokumentacji projektowej na budowę masztu stalowego o konstrukcji kratowej.

⁵⁶ Dz. U. 2018 r. poz. 1986 ze zm.

zrealizowane roboty rozliczono, a wypłaty wynagrodzenia dokonano po protokolarnych odbiorach zadania.

(dowód: akta kontroli str. 1088-1103, 1107-1122, 1123-1131, 1132-1136, 1170-1171)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Ocena częściowa

Nadleśnictwo prawidłowo planowało środki finansowe na realizację zadań związanych z zabezpieczeniem przeciwpożarowym lasów oraz udzieliło zamówienia publicznego. Postępowanie przeprowadzono zgodnie z wymogami ustawy *Prawo zamówień publicznych*, osiągając zamierzony efekt rzeczowy w postaci przebudowy 3,1 km drogi będącej dojazdem pożarowym.

IV. Wnioski

Wnioski pokontrolne

Przedstawiając powyższe oceny i uwagi wynikające z ustaleń kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli⁵⁷ wnosi o:

1. Uzgadnianie dokumentów *Sposoby postępowania na wypadek powstania pożaru, klęski żywiołowej lub innego miejscowego zagrożenia dla obszarów leśnych* z wszystkimi właściwymi terenowo KP PSP.
2. Dostosowanie stanu pasów przeciwpożarowych typu D do wymogów określonych w *Instrukcji ppoż. lasu*.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ust. 1 i 2 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do Dyrektora Delegatury NIK w Szczecinie.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i realizacji wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli, w terminie 30 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Szczecin, dnia 20 listopada 2018 r.

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Szczecinie

Kontroler
Leszek Smykowski
specjalista kontroli państwowej

Dyrektor

⁵⁷ Dz. U. z 2017 r. poz. 524, ze zm. Dalej: ustawa o NIK.